

САНЕЛА Д. АНДРИЋ*
СРЂАН М. МИЛАШИНОВИЋ**

Криминалистичко-
полицијска академија
Београд

УДК 327:339.9(316.62)

Прегледни рад
Примљен: 12.12.2017
Одобрен: 18.01.2018
Страна: 177-189

ГЛОБАЛИЗАЦИЈА И ПАРТНЕРСКО НАСИЉЕ

Сажетак: Промене које је донела (доноси) глобализација осећају се у свим сферама друштва: политици, економији, култури, технологији, комуникацијама. Нас пре свега занимају промене које су се догодиле у сфери економије и политике, а које су утицале на одржавање (и пораст) неједнакости између мушкараца и жена. Покушали смо да одговоримо на који начин је глобализација допринела одржавању неједнакости полова, нарочито у нашем друштву које вуче корене патријархата, односно, покушали смо да објаснимо какви су то услови створени који подражавају неједнакости и онемогућавају смањење партнерског насиља.

Кључне речи: глобализација, модернизација, партнерско насиље, феминизација образовања

Увод

Талас глобализације кренуо је осамдесетих година XX века доносећи промене у друштву, култури и светској економији. Глобализација представља резултат експанзије европских нација, док су интеграција и дезинтеграција процеси који обележавају развој друштва и цивилизације. Дошло је до јачања међузависности и међувеза у политици, економији и култури, експанзије равноправности и људских права, борбе за смањење јаза између богатих и сиромашних. Међутим, у нашем друштву, у коме су дубоко укоренења традиционална, патријархална схватања брака, породице и породичних односа, насиље над женама је дуго толерисано и чак подржавано и оправдавано у друштвеној заједници. У патријархалном поретку се мушки чланови породице сматрају апсолутним носиоцима ауторитета и моћи, како економске тако и социјалне, док се жена налази на дну хијерархијске лествице. Жене су трпеле насиље и оправдавале поступке својих супруга, сматрајући да су то заслужиле својим понашањем. Овакво схватање насиља над женама у породици доминирало је све до шездесетих и седамдесетих година XX века, док невладине организаци-

* sanela.andric@kpa.edu.rs, 064/25-18-107

** srdjan.milasnovic@kpa.edu.rs, 064/892-42-16

је нису скренуле пажњу на проблем и заступљеност насиља над женама. Доминантна традиционална култура нашег друштва и патријархални културни оквир блокирају друштвени развој и делују антимодернизацијски. У раду ћемо истражити утицај глобализације на родно засновано партнерско насиље са акцентом на нашем друштву. Покушаћемо да одговоримо на питања да ли су глобализација, феминизација образовања и развој људских права утицали на смањење људских права или су само проблем преместили из приватне сфере на јавни сцену, и да ли је глобализација „отерала“ патријархат.

Партнерско насиље над женама представља индивидуални, групни и глобални проблем. У ери глобализације, модернизације и процвата људских права изгледа да та иста права бивају све угроженија. Оснивање феминистичких покрета усмерило је рефлектор на проблем родно заснованог насиља и потчињеног положаја жене у породици и друштву. Ратификовање међународних конвенција и прописивање домаћих правних регулатива требало је да осигура једнака права за оба пола, право на једнаке шансе за школовање, запослење и једнаку зараду. Међутим, вео глобализације је само замаскирао дубоке корене патријархата у Србији. Да ли су модерне жене само еманциповане патријархалне домаћице? Насиље над женама представља показатељ дрштвеног развоја- степен модернизације, трансформације и развоја људских права. Колико смо далеко одмакли на путу модернизације? Партнерско насиље у породици има функцију репродукције патријархата и представља кључни елемент и показатељ (не)репродукције система. Систем свакодневно производи насиље над женама. Породица је друштво (систем) у малом. С једне стране, партнерско насиље над женама у породици репродукује патријархат и осликава неједнак однос моћи између полова у друштву, док са друге стране стоји један од задатака глобализације да смањи неједнакост на свим нивоима (у породици, друштву, смањење глобалне неједнакости).

Глобализација и модернизација

Појмом глобализација означавају се процеси стварања јединственог економског и политичког простора, односно процеси повезивања савремених друштава у светско друштво. Међузависност расте, а свет постаје један простор. Универзална дефиниција глобализације не постоји услед сложености и вишестраности самог феномена и димензија друшт(а)ва које обухвата. Концепт глобализације се посматра као процес сталног технолошког напретка и универзализације (американизације) света. И на крају, трансформационалисти прихватају појам глобализације као концепт којим се најбоље могу описати друштвене промене и процеси с краја XX и почетка XXI века и којим се може управљати (Вулетић, 2006: 15-18). Уопштено, глобализација се може означити као- процес повезивања људи у једно светско, глобално друштво; интеграција тржишта, националних држава и ширење капитализма; детериторијализација, интернационализација и стварање светског тржишта; географско и културно повезивање; интензификација друштвених односа; глобално умрежавање кроз

узајамну повезаност; умрежавање инвестиција, индустрија, информативних технологија и индивидуалне потрошње, где инвестиције постају географски неограничене, индустрија глобално оријентисана, а информативне технологије омогућавају стварање светског пословног система; умрежавање политика, економија, тржишта, закона и образовања; интернационализација производње и међународна подела рада.¹

Заједничко за сва одређења глобализације јесте схватање глобализације као незавршеног процеса у коме свет постаје једно место („глобално село“), у коме долази до интензификације односа између појединаца, организација и институција на глобалном нивоу без обзира на државне границе. Глобализација обухвата све области људске активности али се економија истиче као примарна (Вулетић, 2006:22). Међутим, глобализација је амбивалентан и противречан процес. Упоредо са процесима универзализације долази до фрагментације (разарања аутентичног људског биствовања), са интеграцијом и дезинтеграцијом (урушавање националних држава). Појам глобализације треба разликовати од појма глобалност- стања, односно свести да је свет једно место, и од појма глобализма- идеологије владавине светског тржишта. Такође је треба разликовати од универзализације, хомогенизације и интернационализације.²

Постоје различите димензије глобализације. Већ смо рекли да је глобализација сложен процес који обухвата различите области/димензије друштва: економску, политичку и културну. *Економска димензија* се углавном издваја као најважнија димензија глобализације, а често се поистовећује са глобализацијом. Наиме, промене које глобализација доноси најочљивије су у економској сфери, њу је најлакше утврдити и има лако мерљиве индикаторе. Индикаторе економске глобализације представљају сви облици економске активности који су транснационално организовани, а као најчешћи индикатор узима се прекогранична трговинска размена. Као мере трговинске размене користе се најчешће удео укупне светске производње добара и услуга који је прешао националне границе и обим директних страних улагања (ДСУ). Као индикатори се такође користе бруто национални доходак (БНД) различитих земаља, пораст броја транснационалних компанија (ТНК), затим трговински и економски споразуми између појединих земаља као што су НАФТА (северно-амерички споразум о слободној трговини), ЕЕЗ која је прерасла у ЕУ, ОПЕЦ и слични. Несумњиве индикаторе економске глобализације представљају и активности глобалних финансијских и трговинских организација попут Светске банке (СБ), Светске трговинске организације (СТО) и Међународног монетарног фонда (ММФ), а не треба изоставити ни институције великих светских берзи које формирају цене кључних производа и сировина, што је, додаћемо, од значаја за пољопривреду нашег друштва. Економска глобализација је такође утицала на нову глобалну поделу рада, што је повећало привлачност неразвијених земаља у којима је дошло до повећања обучености радника уз ниске цене рада-

¹ Опширније о појму и различитим виђењима глобализације погледати у: Милашиновић, С. : Глобализација – могућност избора, *Безбедност*, Год. 47, бр. 1 (2005), стр. 35-50.

² Погледати опширније у: Милашиновић, С., Бајагић, М. (2005). Глобализација и фрагментација- владајуће динамике глобалног друштва. *Мегатренд ревија*. Vol. 2, бр. 2, стр. 23-45.

глобална подела рада и радна снага као глобални ресурс. Дошло је до појаве нове транснационалне капиталистичке класе, која је сачињена од власника и менаџера најмоћнијих компанија. Међутим, треба нагласити да економска глобализација (као ни политичка и културна) не обухвата све привредне процесе на свету, све територије и све људе, али утиче на живот целог човечанства (Вулетић, 2006: 47-55). *Политичка глобализација* пажњу усмерава на промене улоге националне државе у савременом друштву и овде се јављају два супротстављена погледа на глобализацију. Према првом, губитак суверенитета националне државе и преузимање њене функције од стране других актера сматра се једним од најзначајнијих индикатора глобализације. Према другом, глобализација је могућа уколико је моделована и вођена од стране националних држава. Политичка глобализација пре свега подразумева стварање глобалног политичког система који коегзистира са националним државама. Глобални политички систем представља врсту мреже транснационалних организација и институција које су у вези са националним државама (при чему је моћ националне државе преовлађујућа услед контроле територије и монопола над средствима принуде (уз контрадикторан губитак суверенитета као индикатора глобализације)), док су ефекти промена највидљивији у неким областима правосуђа.³ Политичка глобализација се може схватити и као слабљење националне и јачање космополитске државе. Међутим, политичка глобализација је допринела порасту улоге владиних и, што је нама у раду од изузетног значаја, невладиних организација. Међународне организације, групе, асоцијације и појединци који не представљају владу називају се транснационалне организације (ТНО) а са њима је повезан пораст броја планетарних проблема као што је заштита људских права, заштита животне средине, економски развој, смањење неједнакости, очување мира и стабилности глобалног поретка. Пораст броја ТНО у односу на МВО представља важан индикатор глобализације политике. (Вулетић, 2006: 56-64). *Глобализација културе* има дугу традицију, а настанак и ширење светских религија је само један од примера, где је велики значај имала култура владајућих класа и елита у традиционалним друштвима и светским империјама. Технолошке иновације омогућиле су појаву нових облика глобалне културе и убрзавање културне комуникације. Развојем интернета, телевизије и сателитских преноса информација, друштвима широм света доступни су исти садржаји који су одиграли значајну улогу у ширењу културних садржаја (популарне културе).⁴ Најзначајнији вид културне глобализације је производња културних симбола. Културни производи постају заједничка својина људи широм света (Вулетић, 2006: 64-68).

Из досадашњег кратког прегледа основних обележја глобализације можемо видети да она прожима све нивое друштва. Рекли смо да нас у раду занима на који начин промене које је донела глобализација утичу на партнерско насиље у породици, односно да ли је дошло до његовог смањења или је глоба-

³ Међународне конвенције и усклађивање националних законодавастава.

⁴ Домаћице из Србије и Шпаније могу гледати исте емисије о холандској, француској и италијанској кухињи. Аутомеханичари из Немачке и Босне могу гледати америчке емисије о аутомобилима.

лизација само изнела проблем насиља из приватне у јавну сферу. Зато ћемо сад навести у кратким цртама које су се то промене десиле унутар и у међуодносима националних држава да бисмо могли да видимо који то аспекти промена утичу на наш предмет истраживања. У области *економије* порастао је број, снага и утицај мултинационалних компанија, убрзала се флукуација финансијског капитала, развијају се глобална тржишта валута и настају глобалне банке. Кредитне картице су постале глобалне. Расте спољнотрговинска размена и количина капитала који се пласира кроз директне стране инвестиције. Производња добија глобални облик и појављују се глобални брендови (кокакола, макдоналдс) и глобалне стратегије продаје. Међутим, дошло је до опадања издвајања за социјалне потребе и повећања профитних стопа. Док број новооснованих компанија расте повећава се и број угашених компанија, што утиче на флукуацију радне снаге (економске миграције). Све је интензивније хоризонтално и вертикално повезивање компанија, а јаз између богатих и сиромашних земаља расте. Глобализацију *политике* прати раст транснационалних владиних и невладиних организација (које су изузетно важне у објашњењу партнерског насиља јер су управо невладине организације скренуле пажњу јавности на овај велики проблем). Националне државе губе део суверенитета, јачају националистички и сепаратистички покрети, као и политички покрети који афирмишу расизам и национализам. Све већи број земаља има демократске режиме (при чему је „увођење демократије“ путем оружаних интервенција под велом заштите мањинских и основних људских права постало саставни део „демократизације света“), док социјализам нестаје са европске политичке сцене. Расте утицај појединих центара моћи и интензивирају се међудржавне интеграције. Јављају се захтеви за космополитизацијом државе и политике, опада партиципација у политичком животу у развијеним земљама и слично. У порасту је међународна сарадња на пољу правосуђа, заштите основних људских и мањинских права. Дошло је до ратификације међународних конвенција од стране националних држава и усклађивања националних законодавстава. У *култури* долази до прожимања глобалног и локалног, уз истовремено јављање покрета за очување националне културне баштине. Оживљава се значај религије и традиције, док истовремено конзумеризам постаје доминантна идеологија. Развија се свест о свету као једном месту, јављају се глобални симболи, глобални догађаји и глобална солидарност.

Партнерско насиље у породици и феминизација образовања

Процес глобализације довео је до промена у многим сферама живота па ове промене нису заобишле ни просец образовања. Промене у систему образовања зависе пре свега од промена у економији, политици, систему информисања и комуникација. Развој привреде, политичка стабилност, развој људских права и мултикултуралности довеле су до демократизације образовног процеса. Дошло је до модернизације образовања, усвајања нових вештина и знања, а развој информационих технологија је омогућио учење и студирање на даљину

(Пецо, 2012: 54). У последњих неколико деценија је под утицајем модернизације, глобализације, процвата људских права и слобода, пораста равноправности међу половима и еманципације жена дошло до феминизације образовања. Феминизација образовања означава пораст броја жена на свим нивоима образовања- основном, средњем, високом и вишем. Подсетићемо да наше друштво кроз историју прати патријархални образац који подразумева да је мушкарац глава куће и хранитељ породице а да је жена смерна домаћица и брижна мајка, па су се током одгајања и васпитања усвајале партијархалне родне улоге које одређују неједнак однос моћи између мушкараца и жена. Овакав патријархални образац васпитања подразумевао је да је високо и више образовање резервисано за мушкарце, док су се жене образовале и припремале да буду домаћице. Међутим, кад је осамдесетих година двадесетог века кренуо талас глобализације, долазило је постепено до равноправности међу половима, жене су се еманциповале и укључивале у процес образовања. Феминизовано је предшколско и основношколско образовање, затим средњошколско образовање, док на вишем и високошколском степену образовања жене убедљиво односе превагу. Светске статистике показују да је у 2000. години проценат уписа девојчица у основне школе порастао на 79% и приближио се проценту уписа дечака од 85% (Шолте, 2009: 335). С тим у вези, невладине организације и феминистички покрети први су скренули пажњу на проблем родно заснованог насиља. Феминистичке теорије наглашавају да насиље над женама одсликава родну неравноправност и доминацију мушкарца над женом, односно жељу мушкарца да одржи контролу и покаже моћ. Услед феминизације образовања и пораста броја жена на тржишту рада као и на водећим функцијама у друштву, традиционална улога мушкарца као хранитеља и главе породице и жене као пожртвоване мајке, супруге и домаћице бледи, што доводи до осећаја несигурности код мушкараца, што даље доводи до тога да у патријархалним друштвима, као што је наше, породица остаје поље испољавања родно заснованог насиља. Насиље „опстаје“ као облик друштвене контроле и „дисциплиновања непослушних жена“. Феминистичке теорије скренуле су пажњу на проблем насиља у породици и покренуле промене у вези са третманом насиља у породици које је дуго било толерисано. Ове теорије су се бавиле проблемима брака и породице на директан и индиректан начин, кроз анализу традиционалних друштава, родних улога, мушке доминације, сексуалности и сексуалних слобода и женског идентитета. Основне критике тицале су се различитих улога и значаја који се приписује мушкарцима и женама у браку (Васиљевић, 2008: 95), односно, традиционалног концепта брака и породице. Феминистичке теорије настале су као критика патријархата и патријархалног концепта брака, породице и родних улога, који рађају и одржавају неједнакост између мушкараца и жена. Категорије пол/род, моћ, утицај и контрола кључне су за разумевање партнерског насиља (Игњатовић, 2011: 58). Кључну улогу у разумевању свих облика насиља мушкараца над женама проналазе у друштвеној конструкцији пола, у коме је моћ мушкарца у породици део ширег система моћи. Жене кроз социјализацију усвајају полне и родне улоге подређене супруге, мајке и домаћице и навикавају се на субординиран положај прихватајући га као „сасвим природан

и нормалан“. Основна предност феминистичких теорије огледа се у историјском и културолошком контексту сагледавања насиља над женама, што је допринело смањењу утицаја теорија о „индивидуалној психопатологији“ жртве и насилника и смањењу окривљивања жртве за изазивање насиља. Ове теорије се нису бавиле другим облицима насиља у породици, ни насиљем које чине жене, али су имале снажан утицај на сагледавање насиља над женама као видом кршења основних људских права (Игњатовић, 2011: 62-63).

Глобализација и партнерско насиље

Глобализација представља процес брисања географских граница, интензификације друштвених односа, глобалну међуповезаност и глобално умрежавање. Дошло је до промена у области економије, политике, културе, екологије, технологије, комуникација и војне области. Капитал и тржиште су глобализовани. Дошло је до глобалне поделе рада, појаве глобалне капиталистичке елите и глобализације миграција. Порастао је број мултинационалних владиних и невладиних организација, националне државе су изгубиле део суверенитета на уштрб глобалне политике и међународне заштите људских права. Међународне организације, групе, асоцијације и појединци представљају невладине транснационалне организације (ТНО) и повезане су са порастом броја планетарних проблема као што је заштита људских права, заштита животне средине, економски развој, смањење неједнакости, очување мира и стабилности глобалног поретка. Прожима се глобално и локално и свет постаје „глобално село“. Овде ћемо застати да напоменемо да између појмова глобализације и модернизације нипошто не треба стављати знак једнакости. Талас модернизације кренуо је у седамнаестом веку из Европе ширећи свој утицај по читавом свету и глобализујући се временом.⁵ Такође, појам глобализације не треба схватати као синоним за нову фазу модернизације и позападњачења.⁶

Кад се говори о глобализацији не може се изоставити процена и вредновање ефеката промена које је (до сада) са собом донела. Процес глобализације је поред бројних предности упоредно довело до пораста неједнакости између богатих и сиромашних земаља, између богатих и сиромашних унутар појединих земаља, пренасељеност, еколошке катастрофе, етничке сукобе, масовне миграције на међународном плану, појаве нових земаља и опадања или пропадања старих, пораста грађанских ратова и угрожавања људских права и слично (де Соза Сантос & Глишић, 2002: 6). За нашу тему рада пре свега су значајне политичка и економска глобализација. Политичка глобализација допринела је интернационалној сарадњи у области права и правосуђа, националне државе су ратификовале бројне међународне конвенције које су условиле реформе правосуђа у правцу заштите основних људских права и слобода. Усклађивање

⁵ Погледати: Гиденс, Е. (1998). *Последице модерности*. Београд: „Филип Вишњић“.

⁶ Погледати: Скот, А. (2003). Глобализација: друштвени процес или политичка реторика? У: Вулетић, В. (прир.). *Глобализација, мит или стварност: социолошка хрестоматија*. Завод за уџбенике и наставна средства.

правних норми и регулатива, пре свега доношење Декларације генералне скупштине Уједињених нација о елиминацији насиља над женама и њено ратификовање од стране националних држава, након чега је у нашем домаћем законодавству насиље над женама инкриминисано као кривично дело, а затим донет низ закона и протокола о елиминацији и забрани насиља над женама у породици и свим сферама друштва. Политичка глобализација донела је (између осталог) друштвену једнакост и једнаке шансе за све. Једнакост подразумева ослобађање од привилегија које су гарантоване рођењем или припадањем одређеној класи, касти, раси, а што је најважније- родну равноправност. Хијерархијски (патријархални) родни односи су кроз историју обезбеђивали мушкарцима друштвене привилегије у односу на жене.⁷ Наравно, једнакост не подразумева укидање друштвених категорија и апсолутно изједначавање свих људи. Мислимо пре свега на родну равноправност и једнаке шансе за развој личних способности. Невладине организације (НВО) и Уједињене нације су деведесетих година двадесетог века покренуле кампање ревитализације права жена као људских права. Важно је и то што су владине политике о насиљу у породици формулисане у контексту неолибералних економских процеса који су глобално поремећени, али заправо укорениjeni у западним државама. Овде се пре свега мисли на слабење државе благостања, растућу поларизацију богатства и сиромаштва и нове имиграционе обрасце. Односи феминизма са државом и тражењем законодавних решења друштвене неједнакости одувек је био „затегнут“, што је довело до амбивалентних компромиса (Howe, 2006: 407-427).

Истраживања глобализације има доста али се она углавном баве економском димензијом, питањима расподеле прихода између земаља, настанком глобалне капиталистичке класе, глобалним тржиштем и сличним темама. Међутим, не постоји сагласност међу истраживачима о односу између глобализације и једнакости. Глобализација свакако није једини узрок неједнакости. Овде ћемо се подсетити да је једнакост шанси дозволила женама учешће у процесу образовања, што је довело до његове феминизације, и омогућило им трајно запошљавање. Међутим, стратификација у погледу рода, расе и моћи и даље дескриминише жене, обојене и немоћне. Критичари глобализације истичу да је она наставила и погоршала структуралну подређеност жена мушкарцима. Феминистичке теорије и анализе посебно наглашавају родну неравноправност која произилази из друштвено конструисаних (патријархалних) родних и полних улога. Патријархат има дугу историју и дубоко је укорениjen у људско друштво. Женама јесте пружена шанса за остварење сопствених потенцијала, али су родне препреке бројне. У последњих четрдесет година број мушких послова опао је за милион, док је број женских послова порастао за тринаест милиона али су ова побољшања далеко од пуне равноправности. Жене су за исти посао често плаћене мање него мушкарци и пред њих се постављају нереални услови запослења попут одлагања трудноће, што је нарочито чест случај у бившим комунистичким земљама. Избор посла је такође огра-

⁷ Погледати: Шолте, Ј. А. (2009). *Глобализација: критички увод*. Подгорица: ЦИД, стр. 316-346.

ничен. Жене углавном раде у нарастућем услужном сектору и неформалним секторима глобалне економије. Све је распрострањеније тржиште наручивања невеста и сексуалних радница (код нас назване „продавачице љубави“), забављачица и уметница. Овај неформални сектор отвара друге озбиљније проблеме као што је трговина белим робљем, а многе сезонске раднице трпе телесно и сексуално насиље (Howe, 2006: 407-427). Све у свему, глобализација је донела многе амбивалентне промене по питању родне равноправности. С једне стране, женама је омогућено образовање и учешће у тржишту рада, док је с друге донело дискриминацију по питању избора послова, висине плате и услова запошљавања; донела је женама могућност запошљавања али је допринела отварању неформалног сектора глобалне економије који не само да дискриминише жене већ доводи до угрожавања њихове безбедности и основних људских права.

Насиље над женама представља друштвени проблем на три нивоа: појединачном, групном и глобалном. На глобалном нивоу насиље над женама представља ризик за социјалну трансформацију. У нашем друштву патријархат има дугу традицију, па је преко конструкције пола и рода и сам патријархат друштвено конструисан. Унутар патријархата полне и родне улоге су строго дефинисане, наравно, на уштрб женских права и слобода. Мушкарац је стуб куће и глава породице, главни хранитељ и заштитник, док је жена потчињена, послушна супруга и брижна мајка. На овај начин конструисане полне и родне улоге чине основу патријархалног васпитања, репродукујући односе неједнаке моћи. Одржавањем патријархата и патријархалног обрасца васпитања, систем генерацијама репродукује родну неједнакост, а самим тим и родно засновано насиље. Колико смо онда одмакли у модернизацији? Модерно друштво није претрпело битнију трансформацију јер је патријархат остао непромењен, неједнакости у њему су остале исте, а полне и родне улоге се преносе одржавајући патријархални систем вредности. Прихватајући ове друштвено конструисане полне и родне улоге жене саме доприносе његовој репродукцији. Жене прихватају улогу смерне и послушне домаћице, верне супруге и брижне мајке, док је мушкарац стуб куће и хранитељ породице, *pater familias*, који је надређен и који поседује моћ. На овај начин породица постаје и опстаје извор насиља над женама. Овде је важна улога невладиног сектора и феминистичких теорија и покрета да наставе да освешћују друштво о потреби искорењивања патријархалног система и стане на пут репродукцији неједнакости и родно заснованог насиља које се њиме производи. Жена као супруга, мајка и домаћица такође постаје економски зависна од мушкарца који је хранитељ породице и располаже кућним приходима. На овај начин се ствара систем подређености и (п)одржавају неједнакости између мушкараца и жена- репродукују се полне и родне улоге, стварају и одржавају неједнаки односи моћи и ствара економска зависност жена. Шта се десило са једнаким шансама и родном равноправношћу које (би требало да) доноси глобализација? Женама је дато право учешћа у образовању и шанса за стално запослење па су им постављени услови и препреке на путу до запослења. Дата им је опција да буду образоване и еманциповане али им је наметнута полна/родна друштвена улога? Глобализа-

ција је запала у противречности, нарочито у бившим комунистичким и социјалистичким државама.

Глобализација није једнолинијски и једноличан процес већ је праћена многим противречностима. Економска глобализација је довела до настанка нове међународне поделе рада која се заснива на глобализацији производње, чији су творци нове мултинационалне компаније као главни чинилац нове светске економије. Дошло је до доминације финансијског система, инвестиције су постале глобалне, капитал је глобализован. Националне економије се отварају према светском тржишту и усаглашавају домаће цене са међународним, државна регулатива економије је смањена, смањена су социјална давања, повећана је мобилност ресурса, инвестиција и профита. Међутим, негативне последице које прате економску глобализацију су повећање неједнакости између богатих и сиромашних на глобалном нивоу, концентрацију економске моћи у рукама мултинационалних компанија, док је драстично ограничена државна регулатива у економији (де Соза Сантос&Глишић, 2002: 8-10). Доминантна обележја политичке глобализације су: концензус о слабој држави, концензус о либералној демократији и концензус о владавини закона и правосудног система (де Соза Сантос&Глишић, 2002: 15-21). Овај последњи је значајан јер је довео до међународне сарадње на пољу развоја и заштите основних људских права и усклађивање правосуђа између земаља, гарантујући глобалу правну заштиту и равноправност по свим основама: полној/родној, класној, расној.

Поред бројних позитивних ефеката глобализације, критичари, научници и стручњаци се више баве њеним негативним странама. Разлог томе је горепоменута чињеница да су мултинационалне компаније пригрлиле већину светског глобалног капитала што узрокује све већи јаз између (веома) богатих и (веома) сиромашних земаља, стварајући услове који подстићу неједнакости. Погодности које доноси глобализација највише погодују великим и богатим (државама, тржиштима, регионима, појединцима). Амбивалентност и противречности глобализације највише се осете у родним односима и статусу жена (Докмановић, 2007: 28). Глобализација има и позитивних и негативних ефеката на положај жена. У многим деловима света жене добијају све већи приступ сталном запошљавању. У развијеним земљама као што су Немачка, Швајцарска и САД жене имају све већи удео у професионалним и управљачким положајима, мада још увек у мањини (Шолте, 2009: 335). Међутим, жене су често за исти посао плаћене мање него мушкарци, нарочито у мање развијеним земљама и земљама у транзицији. У бившим комунистичким земљама (каква је и наша) положај жена се генерално погоршао у погледу права на запослење и оптерећености породичном и социјалном бригом. Све то је повећало терет обавеза жене која је улогу мајке и домаћице морала да усклади са улогом жене на тржишту рада. У трци за страним капиталом земље у развоју су снизиле цену рада како би привукле стране инвеститоре што је повећало потребу за јефтиним радном снагом. Повећање потребе за радном снагом довело је до повећања броја жена на тржишту рада. Како је женска радна снага мање плаћена дошло је до повећања миграција жена (Шолте, 2009: 30-31). Глобализација, дакле, није створија родну неравноправност или је директно проузроковала,

већ је створила услове који су довели до повећања родне неједнакости. Глобализација је довела до међународне поделе рада, глобализације капитала и стварања нове транснационалне капиталистичке класе, неједнаке прерасподеле капитала и проширења јаза између богатих и сиромашних земаља. Земље у развоју снижавају цену рада како би привукле страни капитал и стране инвестиције што доводи до пораста потражње за јефтином радном снагом. Како је женска радна снага мање плаћена дошло је до миграција жена што је додатно повећало њихову рањивост. Услед ограничених могућности запослења жене се окрећу услужном и неформалном сектору који услед погоршаних услова угрожава основна права и безбедност жена.

Рекли смо да је глобализација амбивалентан процес који и повољно и неповољно утиче на положај жена. Гарантована је родна равноправност у погледу образовања и запослења, а постављени ограничени избори и висина плате. Глобализација тржишта омогућила је женама укључење у тржиште рада али је повећала миграције жена. У развијеним деловима света глобализација је побољшала положај жена, док је у земљама у развоју и земљама у транзицији положај жена неповољнији. Сад ћемо опет поставити питање да ли је (и како је) глобализација утицала на насиље над женама. Политичка глобализација је обезбедила поштовање и заштиту људских права и гарантовала формално-правну једнакост, док је економска глобализација створила неповољне услове који су погоршали положај жена. У нашем друштву је дошло до феминизације образовања и пораста учешћа жена на тржишту рада, а феминизоване су и многе професије, попут васпитача, медицинских техничара, услужног сектора и слично. Шта онда узрокује насиље над женама? Основни проблем представљају друштвено конструисане родне улоге мушкараца и жена које су укоренење у патријархату и одржавају родне неједнакости, а одговор на њега су акције невладиних организација на којима је задатак да наставе да освећују друштво и усмеравају пажњу на проблем родног насиља.

Закључак

Процес глобализације обрисао је географске границе и довео до прожимања глобалног и локалног, дошло је интензификације односа и међузависности националних држава; створена је нова транснационална капиталистичка класа; порастао је број и моћ транснационалних владиних и невладиних односа, а заговорници обећавају смањење неједнакости на глобалном нивоу. Смањење неједнакости обећало је смањење јаза између богатих и сиромашних, између белих и обојених и, што је нама у овом раду важно, смањење родне неједнакости. Женама је одмогућено образовање, еманципација и стално запослење. Међутим, овде је глобализација запала у противречности. Женама је дата могућност избора али су им избори ограничени. Дата им је могућност избора запослења али су им постављене препреке и услови- одлагање трудноће као услов запослења, запослење у услужном сектору, цветање неформалног сектора запослења. Да ли је глобализација успела да уклони неједнакости? Рекло би се да их је само „пребацила“ са локално на глобални ниво.

У нашем друштву осим што је заkasнила трансформација, и што је заkasнила глобализација, заkasнила је и реакција феминистичких покрета на патријархат и репродукцију друштвено конструисаних патријархалних улога. Борба феминистика успела је да осигура женама формално-правну једнакост са мушкарцима, омогући им еманципацију и образовање и побољша положај у многим сферама друштва. Међутим, напори феминисткиња нису успели да отклоне многе потешкоће са којима се жене сусрећу у јавној, а нарочито приватној сфери- изложеност насиљу, сиромаштво, неједнак однос моћи који се оправдава биолошком основом, наметање полних/родних улога и слично. Ипак, значајна је пажња коју су феминисткиње скренуле на проблем жена и хитност њиховог решавања. Такође не смемо изоставити да поменемо значај који има за унапређење родне равноправности и елиминисање родно заснованог насиља доношење универзалне Декларације о елиминацији свих облика насиља над женама од стране Генералне скупштине Уједињених нација, њено ратификовање и доношење низа закона у домаћем законодавству који забрањују и санкционишу све облике насиља над женама. Формално-правна једнакост није довољна, али представља јак темељ смањењу опште неједнакости.

Литература:

1. Howe, A. (2006). New policies for battered women: negotiating the local and the global in Blair's Britain. *Policy & Politics*, 34(3), 407-427.
2. Lown, E. A., Schmidt, L. A., & Wiley, J. (2006). Interpersonal violence among women seeking welfare: unraveling lives. *American Journal of Public Health*, 96(8), 1409-1415.
3. Vasiljević, L. (2008). *Feminističke kritike braka, porodice i roditeljstva*. U: Neko je rekao feminizam? Sarajevo open centar, str. 118-143.
4. Vilić, D. (2012). Potiskivanje žena u savremenom društvu- socio-ekonomski aspekti. *Sociološki diskurs*. Godina II, broj 4, str. 45-58.
5. Vuletić, V. (2006). *Globalizacija: aktuelne debate*. Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin“.
6. Gidens, E. (1998). *Posledice modernosti*. Beograd: Filip Višnjić.
7. de Soza Santos, B., Glišić, S. (2002). Procesi globalizacije. *Reč*. Časopis za književnost u kulturu i društvena pitanja.
8. Dokmanović, M. (2007). *Globalizacija i razvoj zasnovan na ljudskim pravima iz rodne perspektive*, doktorska disertacija.
9. Dragišić Labaš, S. (2015). Nasilje u porodici i upotreba alkohola: mere lečenja i prikaz slučaja. *Sociologija*. Vol. LVII, No. 2, str. 259-273.
10. Ignjatović, T. (2011). *Nasilje prema ženama u intimnom partnerskom odnosu: model koordiniranog odgovora zajednice*. Rekonstrukcija Ženski fond.
11. Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena, „Službeni list SFRJ“- Međuнародni ugovori, broj 11/81
12. Konstantinović-Vilić, S., Petrušić, N. (2005) Reagovanje policije na nasilje u porodici. *Temida*. VDS i „Prometej“. Vol.8, br.3, str. 3-10.
13. Krivični zakonik, „Službeni glasnik RS“, br. 85/2005- ispr., 107/2005- ispr., 72/2009 i 111/2009
14. Mander, Dž., Goldsmit, E. (2003). *Globalizacija*. Beograd: Klio.

15. Milašinović, S. : Globalizacija – mogućnost izbora, *Bezbednost*, God. 47, br. 1 (2005), str. 35-50.
16. Milašinović, S., Bajagić, M. (2005). Globalizacija i fragmentacija- vladajuće dinamike globalnog društva. *Megatrend revija*. Vol. 2, br. 2, str. 23-45.
17. Miletic-Stepanović, V. (2005) Nasilje nad ženama kao rizik za socijalnu transformaciju. *Temida*. VDS i „Prometej“. Vol.8, br.3, str. 21-32.
18. Mušić, L. (2012). Rod i globalizacija. *Sociološki diskurs*. Godina II, broj 3., str.63-89.
19. Nacionalna strategija za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima, „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 027/2011 od 20.04.2011. godine
20. Peco, A. (2012). Globalizacija i promjene u sistemu obrazovanja. *Sociološki diskurs*. Godina II, broj 3., str.51-57.
21. Radulović, D. (2005) Osobnosti i posledice psihopatskog nasilja u porodici. *Temida*. VDS i „Prometej“. Vol.8, br.3, str. 11-20.
22. Skot, A. (2003). Globalizacija: društveni proces ili politička retorika?. U: Vuletić, V. (prir.). *Globalizacija, mit ili stvarnost: sociološka hrestomatija*. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
23. Šolte, J. A. (2009). *Globalizacija: kritički uvod*. Podgorica: CID.

GLOBALIZATION AND PARTNER VIOLENCE

Summary: Changes brought about by globalization are felt in all spheres of society: politics, economics, culture, technology, communications. We are primarily interested in the changes that have taken place in the sphere of economy and politics, which have affected the maintenance (and increase) of inequalities between men and women. We tried to answer how globalisation contributed to the maintenance of gender inequality, especially in our society that draws the roots of the patriarchy, that is, we tried to explain what conditions were created that arouse inequalities and prevented the reduction of partner violence.

Key words: globalization, modernization, partner violence, feminisation of education